

J I Ř I N A H O F M A N O V Á

BREVIÁŘ NÁSILÍ

ODKAZ STAROVĚKŮ

NÁSILÍ SE OPAKUJE,
POUZE V JINÝCH KULISÁCH
A S JINÝMI HERCI.

xyz

Breviář násilí odkaz starověku

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Jiřina Hofmanová
Breviář násilí – odkaz starověku – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

J I Ř I N A H O F M A N O V Á

BREVIÁŘ NÁSILÍ

ODKAZ STAROVĚKU

xyz

Až se pro vás tato kniha stane historií, pošlete ji dál.
Zajistíte tak, že její odkaz zůstane naživu díky
s **www.restorio.cz**.

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

Motto:

„Člověk je ochočené zvíře, které už dlouhá století ovládá jiná zvířata podvodem, násilím a krutostí.“

Charlie Chaplin, britský komik a režisér, 1889–1977

„Pokud nenávidíte násilí a nevěříte politice, zbývá vám jediný lék: vzdělání.“

George Orwell, anglický spisovatel a novinář, 1903–1950

Obsah

Předmluva.....	9
KOŘENY NAŠÍ CIVILIZACE.....	13
Pravěk – první období dějin lidstva	13
Starověk – městské státy a první velké říše.....	16
První doložitelné civilizace na území Mezopotámie	17
Společnost prvních městských států a prvních říší.....	25
Náboženství a mytologie.....	28
Zákony a tresty smrti.....	31
STAROVĚKÝ EGYPYPT	37
Stručné dějiny starověkého Egypta	37
Faraon a společenský řád	42
Egyptské náboženství a mytologie	45
Zákon a pořádek	58
Trestání ve starověkém Egyptě	72
Kleopatra VII.	79
STAROVĚKÉ ŘECKO	85
Stručné dějiny starověkého Řecka.....	86
Společenský řád.....	90
Starověké Řecko a válka	96
Tresty smrti ve starověkém Řecku	99
Náboženství	103
Mytologie starověkého Řecka	115
Řecké báje a pověsti.....	132
Alexandr Veliký	147

STAROVĚKÝ ŘÍM	149
Stručné dějiny Říma.....	151
Společenský řád.....	156
Náboženství a mytologie ve starověkém Římě	163
Sexuální život v Římě.....	171
Podsvětí, zákon a tresty smrti	189
Osobnosti starého Říma	200
SVĚT BIBLICKÉHO ČLOVĚKA	215
Stručné dějiny židovského národa.....	215
Společenský řád	219
Náboženství	222
Bible.....	226
Mýty o vzniku izraelského národa	228
Zvěst Nového zákona.....	245
Rčení a jejich biblické pozadí	259
Tresty smrti u starověkých Hebrejců	263
Herodes I., král Judeje	265
ZLO VE JMÉNU BOHA	271
Náboženství	273
Zastrašování, násilí, mučení, popravy na cestě k bohu	280
Apokalypsa – konec našich dnů.....	283
„Krev jeho na nás a na naše děti!“	291
„... čarodějníci neponecháš naživu“	293
Existují čarodějnice?	296
Náleží k čarodějnictví svolení Boha?	298
Ďábel.....	299
Co způsobují čarodějnice mužům	303
Jak čarodějnice přemísťují sebe i jiné lidi.....	305
Pohlavní styky s astrálními bytostmi	308
Závěr.....	313
Seznam použité literatury	315

Předmluva

Více než třicet let se zabývám zvláště závažnými zločiny. V letech 2010–2011 vyšly dvě monografie, odborné publikace k problematice násilí. První z nich *Behaviorální analýza – metoda sestavování kriminálního profilu pachatele* představila novou kriminalistickou metodu – analýzu chování a možnosti jejího uplatnění v kriminalistické praxi. Publikace *Jak se vraždí v Česku* zveřejnila zevrubnou analýzu způsobu páchaní více než sedmi tisíc vražd spáchaných v České republice v letech 1969–2009.

V roce 2023 vyšla moje částečně autobiografická knížka *Mýšlenky zločince v české kotlině*. Vyprávění se týkalo širšího pohledu na páchaní trestné činnosti, na hledání způsobu, jak zlepšit a zkvalitnit policejní práci, aby bylo možné trestnou činnost nejen objasňovat, ale také jí předcházet. Při odevzdání rukopisu knihy jsem netušila, že moje stesky nad trnitou cestou a marnou snahou prosadit změnu najdou své kruté opodstatnění před vánočními svátky roku 2023. Skupina zabývající se analýzou chování pachatelů, kterou jsem se marně od roku 2000 snažila zřídit v Policii České republiky, v „západním“ zahraničí funguje více než 35 let a řeší mimo jiné problematiku aktivního střelce.

Knížka *Breviář násilí – odkaz starověku* je první zpracovanou částí široce rozkročeného tématu násilí, odplaty, mýtů a předsudků od starověku po současnost. Jde samozřejmě o kompilaci, původnost knihy je ve výběru témat a informací, v jejich systému a zpracování.

Dějiny starověku jsou doslova prosáklé násilím, lidským utrpením a trápením. Staří Římané, kteří poznali břemeno zkoušek, kdysi napsali, že jednou z největších rozkoší je pohled zpět na utrpení, která jsme museli zdolat, jestliže jsme je ovšem zdolali. Seneca

napsal, že „nepřetržitě neštěstí má jednu výhodu, že nakonec otužít ty, které nikdy nepřestalo týrat“.

Do odkazu starověku jsem si vybrala čtyři starověké hegemony: starověký Egypt, starověké Řecko a Řím a biblický národ – Hebrejce. Protože rozvoj starověkých společností kráčel ruku v ruce s rozvojem kriminality, zaměřila jsem se při výběru témat nejen na podhoubí násilí, ale i na rizikové chování králů, císařů či zákonodárců, které předcházelo rozpadu a zkáze celé společnosti. Soudní systém je podrobněji rozebraný v kapitole o starověkém Egyptě, mytologie jde více do hloubky v kapitole starověkého Řecka, sexuální život v kapitole starověkého Říma a náboženství v mýtech Starého a Nového zákona.

Se vzrůstající kriminalitou rostla brutalita udílených trestů. V knize popisuji 24 způsobů popravu delikventů. Promyšlené „zlepšování“ průběhu trestů ukazuje na sadistické sklony vládců a vykonavatelů trestů.

Knihou *Breviář násilí – odkaz starověku* se hodně věnuje mýtům. Mytologie i náboženství stálo na mateřských prazákladech. To, co získává dítě od matky, získávaly národy od žen. Přejížděním k patriarchálním formám mýtů a náboženství se v nich odráží věčné napětí mezi mužským a ženským pólem přírody. Na mýtech Starého zákona stály počátky raného křesťanství a četná rčení z Nového zákona používáme dodnes. Možná bude pro čtenáře zajímavé dozvědět se nebo si připomenout jejich biblický kontext.

S nástupem nového letopočtu a se změnou polyteistického náboženství na monoteistické se vzedmuly vlny náboženského fanatismu. Původní radostné oslavy mnoha bohů spojené s četnými lidovými veselicemi se změnily ve strach před nařčením z „odpadlictví“ či „čarodějnictví“. Nejdříve byli křesťané krutě mučeni a popraveni, aby za několik málo let byli pohané, židé a muslimové pod trestem mučení a smrti obraceni na křesťanství. V raném křesťanství se mluvilo o vzájemné lásce a službě nejpotřebnějším a islám zpočátku vycházel vstříc potřebě Arabů mít své vlastní vyznání. Na přelomu starověku a středověku bylo křesťanství spojené

s inkvizicí a *Kladivem na čarodějnice*, islám dospěl do stadia, kdy se snaží umlčet a případně popravit ty, kdo jej zpochybňují.

Kdybychom porovnali dnešní svět s tím starověkým, musíme dojít k závěru, že „všechno“ už tady jednou bylo. Sice před několika tisíci lety, ale vše se opakuje. Projevy zla, násilí, hrabivosti, nenasytlosti, touhy po moci a sexu se odehrávaly v jiných kulisách a s jinými herci. Obsah truchlohry je ale stále stejný. Lidská přirozenost se nemění, pouze se přizpůsobuje rozdílným podmínkám.

Kořeny naší civilizace

PRAVĚK – PRVNÍ OBDOBÍ DĚJIN LIDSTVA

Pravěk je nejstarším a nejdéle trvajícím dějinným obdobím lidstva, ze kterého nejsou známy žádné písemné prameny, a tak zdrojem našeho poznání jsou především archeologické nálezy hmotné pravěké kultury. Zahrnuje období od vzniku a vývoje člověka do vzniku „vysokých kultur“ a zavedení písma.

Pravěk začal zhruba před třemi miliony let starší dobou kamennou, v paleolitu, ve kterém člověk zručný (*Homo habilis*) a poté člověk vzpřímený (*Homo erectus*) již cílevědomě zhotovovali jednoduché pracovní nástroje z kamene a obživu si opatřovali lovem a sběrem divoce rostoucích plodin. Ve střední době kamenné, v mezolitu, na něj ve vývoji navázal člověk nadaný rozumem (*Homo sapiens*). Ten užíval nástroje vyrobené z kamene k drcení kostí zvířat a mletí obilí. Používal také dřevěné kyje a v ohni tvrzeňé oštěpy. Pohřbíval své zemřelé a do hrobů ukládal jednoduché umělecké předměty z jílu a drcených zvířecích kostí. Milodary v hrobech ukazují na všeobecnou rovnost v tehdejších společnostech.

Člověk nadaný rozumem žil jako lovec a sběrač v tlupách složených z 20–30 příslušníků. Díky tomu mohl ulovit i velká zvířata, která mu poskytovala nejen maso, ale také kožešiny na oblečení. V jeskynních chodbách daleko od denního světla maloval nástěnné obrazy. Používal minerální pigmenty rozmíchané s vodou a zvířecím tukem a k nanášení barev používal ruku nebo primitivní

kostěný štětec z chomáče zvířecí srsti. Do skalních stěn vyrýval figury zvířat i lidí.

Podle způsobu získávání potravy se jednalo o období tzv. přisvojovacího hospodářství, ve kterém byl člověk plně závislý na přírodě.

Lovci a sběrači žili v rovnostářském typu společnosti. Neznali pojem otcovství, převažovala u nich polygamie a nerozhodovala příbuznost. Neexistovalo náboženství, které by společnost moralizovalo. Plastiky Venuší, se slabě vypracovaným obličejem a končetinami, ale s výraznými atributy ženství (pánev a ňadra), mohly symbolizovat plodnost. Mohly také být výrazem úcty k ženě a matce, která hrála rozhodující roli ve společnosti ustavené na pravidlech matriarchátu.

Revoluční novinky v zemědělství

S koncem poslední doby ledové došlo k výrazné změně klimatu i společnosti. V mladší době kamenné čili neolitu dochází k významné společenské změně. Lidé upustili od kočovného způsobu života a zcela se změnil i jejich způsob obživy. Začali si stavět z cihel ze sušené hlíny stálá obydlí, v nichž žil celý rod. To, že se usadili alespoň na nějaký čas na jednom místě, umožnilo rozvoj primitivního zemědělství, pastevectví a chov domestikovaných zvířat. Lidé žili v osadách na menších a klimaticky vhodně zvolených územích. V pozdní době kamenné čili eneolitu už dochází ke společenské dělbě práce, neboť osadu tvořilo několik rodových domů, a objevují se první nástroje k obdělávání půdy.

Lidé tak poprvé mohli převzít kontrolu nad způsobem získávání potravin a dokázali regulovat množství potravy, které bylo třeba k uživení komunity. Změnilo se složení stravy, lidé měli přebytky, které skladovali a začali je směňovat za jiné komodity.

Přechod od společnosti lovců a sběračů ke společnosti výrobní bývá označován jako neolitická revoluce, i když trval několik tisíc let. Revoluci podmiňovaly nové technologie, zejména zpracování mědi a dalších kovů (odtud pojmenování doba bronzová a železná).

Technologie výroby zbraní a zemědělská produkce určovala velikost i růst diferenciacce společnosti.

Vytvoření relativního přebytku potravin umožnilo specializaci povolání. Nebylo nutné, aby se na výrobě potravin podílela celá komunita, vzniká vrstva řemeslníků a dělba práce mezi pohlavími. Zpracování plodin i chov dobytka si vyžádaly výrobu keramických nádob, v nichž byly zásoby uskladňovány, a textilií.

S rostoucím počtem obyvatel vzrůstala potřeba komunikace. Vznikly nejstarší typy písma – piktogramy a ideogramy. Piktogramy stály na počátku vývoje písma, obrazně znázorňovaly pojem nebo sdělení a měly široké uplatnění při vizuální komunikaci. Ideogramy, znaky obrázkového písma, označovaly celou myšlenku.

Přebytky potravin a dalších komodit, například kožešin, umožnily směnu, což vedlo později k používání primitivních platidel a vznik dálkového obchodu se sítí obchodních stezek.

Náboženské představy pravěkého člověka

Hluboké společenské proměny v neolitu (mladší době kamenné) změnily i náboženské představy. Místo jednotné představy lovců a sběračů nastoupila na základě nového způsobu života dvě zcela rozdílná náboženství.

Pastevečtí nomádi neměli pevná sídla, jediné stabilní místo bylo viditelně označené pohřebiště. Uctívali mužského boha ztělesňujícího sílu zvířecích samců, nejčastěji býka. Zemědělci budovali stálá sídliště, obdělávali půdu a chovali dobytek. Místo mužského boha u nich existovala představa bohyně – Velké matky. Jejími symboly byl Měsíc, voda, šnek, sova a had. Sošky Velké matky stály ve výklencích každého zemědělského stavení.

Věstonická venuše

Zobrazení ženské bohyně nepředstavovalo žádnou skutečnou ženu, ale obecný pojem plodnosti.

Rituální lidské oběti

Zatímco kultura lovců a sběračů byla rovnostářská, později se začíná objevovat hierarchie společnosti a tu pomáhá udržovat zastrasování pomocí lidských obětí. Osvojení lidských obětí posouvá kultury směrem od rovnostářských společností ke společnostem s dědičnými vrstvami. Archeologické nálezy rituálních obětí dokládají, že obětování lidí se začalo praktikovat již v pravěku, příkladem mohou být lidské oběti, které měly například odvrátit dlouhotrvající sucho apod.

Lidské oběti byly v pravěkých – a později i starověkých – společnostech běžné. Podle současného stavu historického poznání ale trest smrti neexistoval a jako nejvyšší možný trest jej nahrazovalo vyhnání ze společenství, mírnější formou bylo později vyloučení z tehdejších společenských struktur.

STAROVĚK – MĚSTSKÉ STÁTY A PRVNÍ VELKÉ ŘÍŠE

Starověk je druhou etapou v dějinách lidstva. Začal vznikem prvních státních útvarů po rozpadu prvobytně pospolné společnosti a skončil zánikem Západořímské říše v roce 476 našeho letopočtu.

První vyspělé kultury, s jejichž vznikem začíná historické období lidstva, vznikaly od 4. tisíciletí př. n. l. na klimaticky příznivém území, jemuž se někdy říká Úrodný půlměsíc. Jde o historickou oblast na Blízkém východě, která zahrnuje Levantu, Mezopotámii a starověký Egypt. Tyto země mají na mapě dohromady tvar podobný půlměsíci. Všechna tato území jsou napájena mohutnými řekami – Nilem, Jordánem, Eufratem a Tigridem – a nacházejí se v dnešním Egyptě, Izraeli, na západním břehu Jordánu, v pásmu Gazy a Libanonu a v částech Jordánska, Sýrie, Iráku, jihovýchodního Turecka a jihozápadního Íránu.

Stručný historický přehled

Na přelomu 4. a 3. tisíciletí př. n. l. vyvrcholil vývoj kultur vytvořením dvou ohnisek, v nichž došlo ke vzniku nejstarších civilizací se sociálně stratifikovanou společností. Tato ohniska ležela v jižní Mezopotámii, v rozsáhlé náplavové rovině mezi řekami Eufrat a Tigris, a v Egyptě kolem řeky Nilu. V průběhu 3. a 2. tisíciletí je následovaly další oblasti Přední Asie (Elam, severní Mezopotámie, syropalestinská oblast, Malá Asie) a na evropské půdě Egejská oblast (Kréta, Řecko, ostrovy v Egejském moři). Úrodná půda přitahovala stále nové kočovné kmeny, které se zde rychle usazovaly. Dějiny a kulturu oblasti ovlivňovaly početné vlny přistěhovalců a měnící se období vlády příchozích národů.

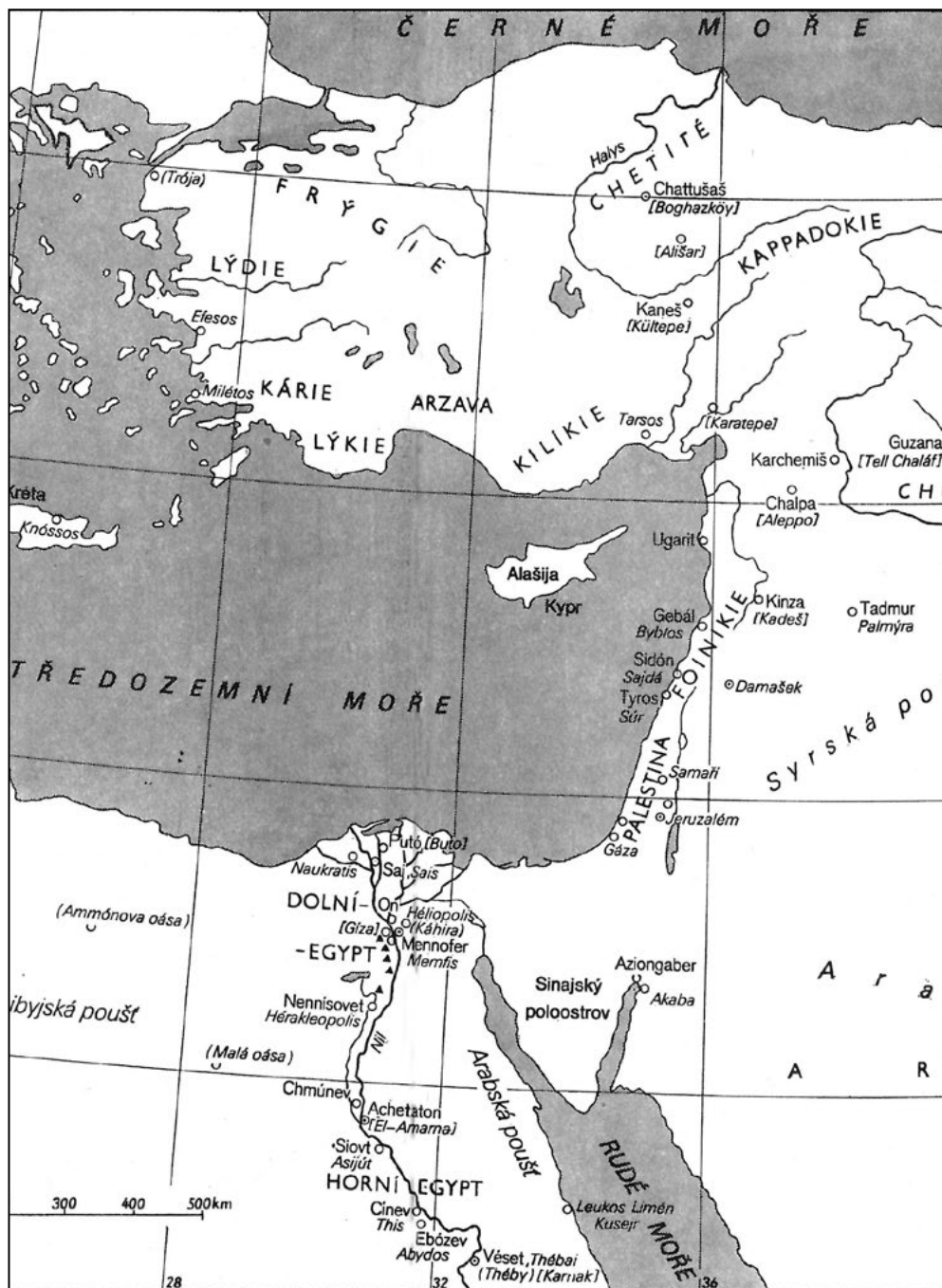

Mapa území Mezopotámie

První doložitelné civilizace na území Mezopotámie

Sumer

První vlna příchozích je historicky spojena s národem Sumerů, který se asi ve 4. tisíciletí př. n. l. usadil v jižní Mezopotámii. Ná-

Mapa Předního východu ve starověku

rod přišel z centrální Asie a splynul s původními obyvateli. Oblast Sumeru se skládala již na počátku z několika desítek relativně malých, navzájem nezávislých městských států. V ranědynastickém období okolo roku 3000 př. n. l. vznikají v okruhu sumerských chrámových měst první království.

Akkadská říše

Kolem roku 2340 př. n. l. dochází k mocenskému vzestupu Akkadů, jejichž centrum bylo původně na sever od Sumeru. O sjednocení Sumeru a Akkadu se zasloužil Sargon I., původně jeden z úředníků semitského původu, který se prohlásil za krále a založil díky četným výbojům první velkou říši na území Mezopotámie s hlavním městem Akkadem.

Akkadskou říši zničil vpád kočovníků etnika z východu Gutejců, za nichž Sumerové zažívali nový rozkvět. Závěrečným obdobím sumerských dějin je období vlády 3. dynastie urské (2116–2004 př. n. l.), jejíž zakladatel Ur-Nammu byl zároveň autorem nejstaršího zákoníku na světě. Konec Sumeru nastal v důsledku neustávajícího tlaku kočovníků ze severozápadu. Po 1500 letech tak skončilo v Mezopotámii sumersko-akkadské období a vznikly dvě nové říše: Babylonie a Asýrie.

Babylonie

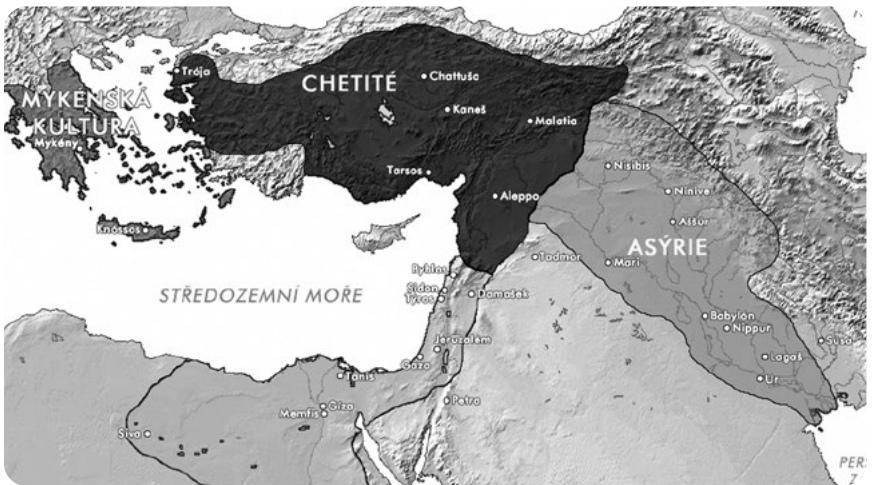
Babylonie, respektive starobabylonská říše, vznikla na jihu Mezopotámie a díky rozsáhlým výbojům sahala od Perského zálivu až po dnešní Turecko. Její správa, obchod a zákonodárství se prosadily v celé říši, babylonština vytlačila řeč původního obyvatelstva, babylonský městský bůh Marduk byl ve velkém množství sumerských a akkadských bohů povýšen na boha celé říše.

Nejvýznamnějším panovníkem starobabylonské říše byl Chamurapi, který se proslavil především vydáním obsáhlého zákoníku. Kromě toho se zasloužil i o rozdělení státu do administrativních jednotek (krajů). Jeho nástupci však nebyli schopni v jeho politice pokračovat a říše postupně upadala.

Babylonské panství se zhroutilo v roce 1594 př. n. l. po ničivém náporu Chetitů. Současně se ze severu tlačili do oblasti polokočovní Kassité, kteří během krátké doby Babylonii zcela ovládli. V roce 1155 př. n. l. vypálili Babylon Elamité. V následujícím období byla Babylonie stále více vtahována do asyrské sféry vlivu, až se nakonec stala přímou součástí této nové velmoci v oblasti.

Asýrie

Území severní Mezopotámie osídlili bojovní Asyřané. Název státního útvaru je odvozen od jména jednoho z několika měst, Aššuru. Po většinu raného období spadal Aššur pod volnou hegemonii sumerského města Kiš, později jej obsadila akkadská říše a následně 3. dynasie Urská. Přibližně v roce 2025 př. n. l. Aššur stal nezávislým městským státem a využíval své polohy na křižovatce obchodních cest. Vystřídalo se tu několik soupeřících vládců, což přispělo k nestabilitě celé severní Mezopotámie. Vzestup Asýrie jako teritoriálního státu byl v podstatě umožněn invazí Chetitů do Mezopotámie kolem roku 1595 př. n. l., která rozvrátila starobabylonskou říši. Kolem roku 1430 se však Asýrie stala na dlouhou

Mapa Asýrie

dobu vazalským státem, který tvořil nárazníkový útvar zajišťující ochranu království Mitanni proti nájezdům nepřátelských kmenů. Regionální mocností se Asýrie stala opět až ve 14. století př. n. l. a výbojnými válkami postupně rozšiřovala své území, dokonce načas ovládla některá babylonská města. Nakonec se asyrská říše zhroutila pod nápořem nájezdů tzv. mořských národů okolo roku 1200 př. n. l.

Novoasyrská říše

V první polovině 1. tisíciletí př. n. l. na horním toku Tigridu se zformovala novoasyrská říše. Její panovníci se vyznačovali značnou brutalitou, a tak se dobytá území snažila různými způsoby od novoasyrské říše odtrhnout. Zajatce a bouřící se obyvatelstvo měli Asyřané ve zvyku po statisících přesídlovat. V těžkých bojích říše ovládla oblast panství staré říše asyrské a podmanila si početné státy jako Izrael, Judeu a Babylonii, které degradovala na vazaly.

Po smrti jednoho z nejznámějších panovníků Aššurbanipala (668–627 př. n. l.) začala země, vyčerpaná ustavičnými válkami, upadat. Roku 626 př. n. l. se odtrhla Babylonie (vznikla novobabylonské říše) a v letech 614–609 př. n. l. spojená vojska Médů a Babyloňanů Asýrii dobyla. Novoasyrská říše zanikla a její teritorium si rozdělili vítězové.

Novobabylonská říše

Nástupcem moci asyrské říše se stala říše novobabylonská, která se však udržela jen 100 let. Jedním z nejvýznamnějších králů v historii Mezopotámie byl Nabukadnezar II. (605–562 př. n. l.), jenž byl nejen schopným vojevůdcem, ale i obratným politikem. Za jeho panování dosáhla novobabylonská říše svého největšího mocenského i územního rozmachu. V Babyloně proběhly v této době rozsáhlé stavební úpravy a rekonstrukce (Ištařina brána, zikkurat Etemenanki, Mardukův chrám). Jeho nástupci si znepřátelili kněžstvo i část elity říše, což umožnilo perskému králi Kýrovi II. Velikému v roce 539 př. n. l. ovládnutí Babylonu.

Ishtarina brána v Babylonu

Peršská říše

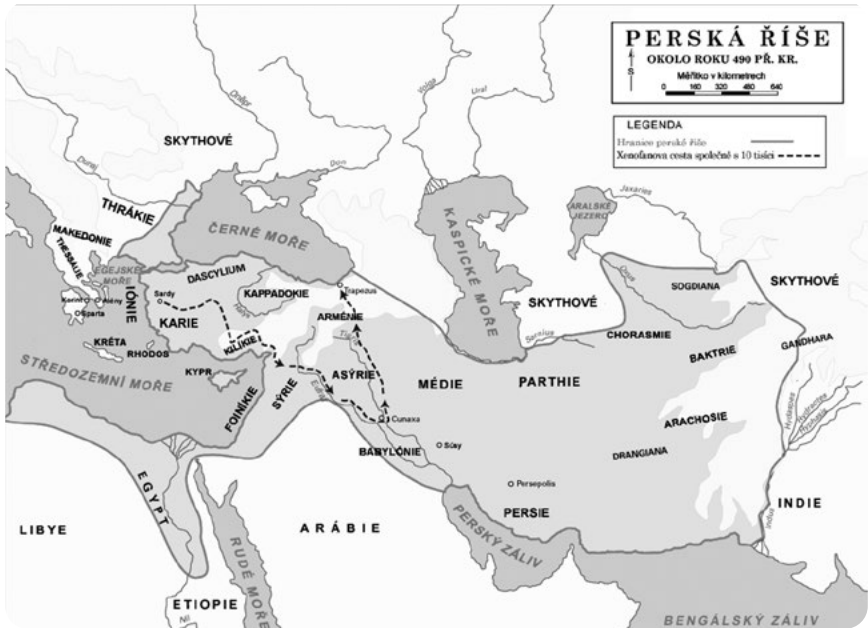
Na východ od soutoku řek Eufrat a Tigris sídlila od 2. tisíciletí př. n. l. různá etnika, mezi kterými vynikli Peršané. Živili se převážně pastevectvím, řemesly spojenými s těžbou rudy a obchodem. Teprve Kýros II. Veliký (559–530 př. n. l.) z dynastie Achaimenovců položil v 6. století př. n. l. základy samostatného mocného státu, který završuje rané období vývoje politické organizace na Předním východě. Na místě médské, lýdské, babylonské a egyptské říše se objevil jeden mocný celek, jenž v sobě slučoval řadu odlišných tradic, etnických jednotek a náboženských zvyklostí.

Jeho syn Kambýsa v bitvě u Pelusia v roce 525 př. n. l. porazil jednotky egyptského faraona a výsledkem byla více než stoletá okupace Egypta Peršany.

V roce 486, když umíral třetí achaimenovský panovník Darios I., náležela k říši část Balkánu a Střední Asie, celá Malá Asie, Sýrie, Palestina, Egypt a Mezopotámie a konečně íránské kraje až k hranicím Indie. Tento rozlehlý stát byl od sklonku 6. století rozdělen na územní jednotky spravované místodržiteli (tzv. satrapy), kteří si vydržovali vlastní dvůr a byli odpovědní pouze králi. Na

Mozaiky z královského paláce Dareia I. v Súsách

Mapa územního rozsahu perské říše

některých místech však Peršané ponechali moc v rukou lokálních dynastií. Říše neměla jediné hlavní město, i když Persepolis založená Dareiem I. plnila funkci jakéhosi administrativního centra monarchie.

Až do vzniku makedonské velmoci za Filipa II. (359–336 př. n. l.) a jeho syna Alexandra neměl perský stát v Evropě a v Asii výraznější konkurenci. Zánik perské říše souvisel s řecko-perskými válkami: bitvou u Marathonu, bitvou u Salaminy, bitvou u Platají, bitvou u Issu a bitvou u Gaugamél, o kterých bude zmínka v kapitole o starověkém Řecku.

Společnost prvních městských států a prvních říší

Městské státy

Na území Mezopotámie vzniklo velké množství vysoce organizovaných, vedle sebe ležících městských států malé územní rozlohy –

Urk, Kiš, Umma a další. Města byla opevněná a uprostřed stálo hospodářské a správní centrum: chrám – terasovitá pyramida, ve které sídlil panovník a duchovní. Městský vládce zastával současně úřad nejvyššího kněze, k dispozici měl také radu starších jako poradní orgán.

Záplavy velkých řek vytvářely bohatství země a zároveň nutily obyvatelstvo ke společné práci, která patřila k přirozenému předpokladu sociálního uspořádání. Byl vytvořen systém dělby zemědělské produkce mezi všichni obyvatelé.

Rozvoj zemědělství a obchodu

Rozvoj zemědělství byl umožněn díky vytvoření soustavy odvodňovacích a zavlažovacích kanálů a vynálezu zemědělského nářadí, jakými jsou motyka a pluh. Zvýšená produkce zemědělských výpěstků vedla ke vzniku přebytků a rozvoji dálkového obchodu.

První vynálezy

Bylo vynalezeno písmo – psalo se rákosovými pery na hliněné desičky. Od počátku 2. tisíciletí př. n. l. sestavovali písáři v Akkadu sumersko-akkadské slovníky. Byly to seznamy klínových znaků s odpovídajícími sumerskými významy a s akkadským slabičným čtením a seznamy slov podle významových souvislostí.

Vznikla první jednoduchá soustava měř a vah a také bylo organizováno předávání zpráv.

Vznik království

V počátcích království žilo obyvatelstvo v různé závislosti na vládci. Postupně se zvětšoval odstup vládnoucích vrstev od ostatní společnosti a došlo k rozdělení obyvatel na aristokracii, svobodné občany a otroky. Vládce fungoval jako zákonodárce a nejvyšší soudní instance. Král, doposud pouze bohatý a mocný muž v mimořádné sociální pozici, byl povýšen na boha. Z rovnostářské společnosti vznikl spojením náboženské a politické moci absolutistický královský a úřednický stát.

Vznik soukromého vlastnictví

Půda nejprve patřila pouze chrámům, později mohla půda přecházet do soukromého vlastnictví. Ze šlechtických rodin, jejichž moc a bohatství byly založeny na pozemkovém vlastnictví, pocházeli vysocí světští a církevní úředníci a důstojníci. Trvalé vlastnictví, jeho nabývání a zvětšování si vyžádalo jeho ochranu. Začalo vznikat specifické válečnické smýšlení.

Vznik regionálních válek

Opevněná města či sídliště mezi sebou vedla četné války. Svědectví o bojích mezi městy Umma a Lagaš poskytlo nejstarší dochované epické dílo světové literatury, Epos o Gilgamešovi, který vznikl po roce 2750 př. n. l. Gilgameš byl jedním ze sumerských králů, po smrti uctíváný jako bůh.

Vznik otrokářství

Bylo zavedeno otrokářství, legálně využívané a považované za normální součást života ve všech starověkých zemích. Otroky se stávali nejen váleční zajatci, ale i vlastní obyvatelé, kteří se prodáním do otroctví snažili zbavit svých dluhů.

Vytvoření armády

Hlavní oporu vlády vedle úřednictva představovala armáda. V Mezopotámii byla doložena okolo roku 900 př. n. l. první stálá armáda, která se postupem času stala velmi účinnou silou, která dokázala nejen bránit říši proti nájedníkům, ale také území říše rozšiřovat. Válečnické scény se staly nedílnou součástí umění. Výkonný systém pozemních komunikací s poštovními a odpočinkovými stanicemi obstarával rychlou dopravu zpráv i osob a zabezpečoval rychlé přesuny vojska i krále.

Vznik organizovaného násilí

Rozvíjelo se organizované násilí a válčení. Zpočátku stáli proti sobě nevyzbrojení členové jednotlivých rodů. Později se rody začaly lépe

vyzbrojovat a spojovat do větších celků. Řemeslníci zhotovovali zbraně a vyvíjeli technické novinky.

Náboženství a mytologie

Centralizace moci byla provázena rozvojem náboženství. Většina vyspělých kultur starověku uctívala různě členitou hierarchii božstev s jedním nejvyšším bohem. Kněží se stali vykladači božské vůle i práva. Vznikala teokratická města, ve kterých se vláda přímo odvolávala na božskou pomoc a božské právo.

Celé území města náleželo městskému božstvu, veškerá správa, hospodářství i kultura se vztahovaly k chrámu. V chrámovém městě kněží neprovozovali pouze kultovní obřady, ale zabývali se také hospodářským životem, organizovali zavražďování a kontrolovali centrální sýpky obilí.

Mytologie starého světa obsahuje vyprávění o bozích a herojích, o jejich narození a smrti, láskách a nenávisti, zášti a intrikách, vítězstvích a porážkách, činech tvůrčích i destruktivních. Všímá si stvoření a uspořádání vesmíru, stvoření člověka a vzniku civilizace. Mytologie jednotlivých národů se liší ve výběru zápletek a motivů v souladu s kulturou, charakterem a temperamentem lidí, který je vytvořil.

Mytologie Sumeru

Mýty Sumeru si všímají stvoření světa, uspořádání vesmíru a bohů. Mluví o láskách a nenávisti bohů, o jejich intrikách, jejich pozhánání i kletbách, tvůrčích i ničivých činech. Jen zřídkakdy se mýty týkají boje o moc mezi bohy, není to ale konflikt zahořklý, pomstychtivý a krvavý.

Nejvýznamnějším bohem sumerského panteonu, „otcem bohů“ a „králem nebes a země“ byl Enlil. Tento bůh oddělil nebesa od země, přinesl ze země „sémě půdy“, vytvořil všechno, co bylo třeba k účelům zemědělství i stavitelství. Zhotovil motyku a daroval ji Sumečanům.

Enlil, který stvořil všechny stromy i obilí, postaral se o hojnost a blahobyt v zemi, pověřil „Zimu“, jako „rolníka bohů“ péčí o všechny vody – dárkyně života a všeho, co roste. Všichni bohové toužili po jeho požehnání.

Mytologie Akkadu

Mýty jsou odvozovány od sumerského prototypu, jsou v nich četné inovace a změny. Nejznámější z akkadských mýtů je báseň o „stvoření“, která oslavovala babylonského boha Marduka a město Babylon.

V tomto městě také stál jeden z asi nejznámějších zikkuratů vůbec, chrám zasvěcený Mardukovi, známý také jako Babylonská věž.

Báseň o stvoření: Na samém počátku, kdy ještě nahoře nebyla nebesa pojmenována a dole nebyla země nazývána jménem, existovaly pouze proaceány Tiamat a Apsu. V blíže neurčené době se zrodilo několik generací bohů.

Jedním z nich byl Ea, bůh moudrosti. Tito bohové však obtěžovali Apsu a Tiamat svým neustálým hlukem a povykem a Apsu se rozhodl, že se jich zbaví, třebaže jeho žena Tiamat ho měla k tomu, ať se nad nimi smiluje. Naštěstí pro bohy se však Eovi podařilo s pomocí magického vzývání Apsu zabít.

Ea pak vytvořil své vlastní sídlo na mrtvém Apsu a tam jeho žena porodila Marduka, hrdinnou a impozantní postavu boha, který měl brzy příležitost ukázat svou odvahu, když zachránil bohy před Tiamat, jež se chystala pomstít smrt svého manžela Apsu s pomocí několika odrodilých bohů a celého houfu zlověstných příšer.

Po tomto vítězství stvořil Marduk nebesa a zemi z obrovské mrtvoly Tiamat tím, že ji rozpůlil. Poté stvořil pro bohy zvláštní „stanice“, zhotovil souhvězdí, vyrobil vrata, jimiž by slunce mohlo vycházet a vcházet, a přiměl měsíc k tomu, aby svítil. Aby osvobodil bohy od fyzické práce, stvořil Marduk s pomocí svého otce Ey lidi z krve Kingua, rebelujícího boha, který stál v čele nepřátelské skupin, podporující Tiamat.

Vděční bohové pak vybudovali Esagilu, Mardukův chrám v Babylonu, připravili slavnou hostinu a odříkali padesát Mardukových jmen, jež mu připisovala moc nad prakticky všemi významnými bohy akkadského panteonu.

Mytologie Kanaánu

Kanaán tvoří syrsko-palestinský úsek úrodného oblouku mezi Středomořím a pouští. Mezi lidmi mluvící kanaánskými dialekty patřili Hebrejci a Féničané i celá řada drobných příbuzných národů, jako byli Edomité, Moabité a Ammonité.

Kanaánské pohanství má mimořádný význam, protože náboženství Bible je svým způsobem jeho pokračováním a často proti němu ostře a vědomě vystupovalo. Naše židovsko-křesťanská tradice vychází ať už prostřednictvím výpůjček, nebo odmítání právě z tohoto kanaánského základu.

Mýty vykládají přírodu tak, aby uspokojily touhu člověka po odpovědích na otázky týkající se vesmíru a aby zajistily pravidelnost procesů, jejichž výsledkem je plodnost. Plodnost pokud jde o člověka, o zvířata i rostliny.

Obsah mýtů je zachycen ve vyprávění plném života, neboť lidé starověku se nezajímali o abstrakce. Jejich myšlení bylo konkrétní a jejich bohové byli líčeni v živé a významné akci. Když například Baal, bůh plodnosti a života, a Mot, bůh neplodnosti a smrti, spolu zuřivě bojovali, výsledek jejich boje určil, zda země bude na delší dobu plodná, nebo neplodná.

Plodnost je hlavní starostí mýtů. Plodnost, o níž lidé starověku usilovali, byla v rámci přírody. Chtěli, aby se každý projev plodnosti projevoval v patřičném ročním období. Nepřáli si nic, dokonce ani

Mapa Kanaánu

ne požehnání, jako déšť a sklizeň, mimo příslušné období. Báli se, aby se déšť nebo úroda neobjevovaly mimo pravý čas. Požadovali, aby sklizeň ječmene, pšenice, ovoce, oliv a hroznů byla ve své obvyklé době. Plodnost půdy je v Kanaánu záležitostí celého roku, přičemž vlastně nikdy není období neplodnosti.

Kult plodnosti. Manžel byl jako sedlák, který obdělává půdu, aby mu přinesla úrodu. Žena, obdobně jako pole, potřebuje semeno a péči ze strany manžela, má-li být plodná. Svatba bohů, jejich plodnost přináší lidstvu hojnost všeho na zemi.

Mytologie Kanaánu je důležitá více než v jednom směru. Její hlavní význam je v jejím vlivu na starověký Izrael. Tam, kde ji Starý zákon přejímá, i tam, kde se proti ní Starý zákon staví. Kanaánská mytologie prostřednictvím Bible má svůj vliv na nás všechny.

Zákony a tresty smrti

Nedílnou součástí budování hierarchické společnosti bylo zastrásování. Zastrásování doprovázelo nejen taktiku boje, ale sloužilo také k vytváření bázně a ovládnutí obyvatel. K zastrásování sloužily tresty i lidské oběti. Obětování lidí je doloženo v Mezopotámii, Babylonii, raném Egyptě, starověkém Řecku i Římě, u Keltů, Germánů i Slovanů.

Babylonský král Chammurapi, vládce starobabylonské říše, nechal jako první v historii sestavit právní předpisy a zákony přístupné každému – zákoník (kodex krále Chammurapiho). Text kodexu dal napsat na kamenné destičky a vystavit v chrámu na veřejných místech. V zákonech platí staré semitské právní normy: „oko za oko, zub za zub“. Zákony obsahovaly případy z trestního práva, upravovaly zásady obchodu a právní vztahy v běžném životě.

Provinilci byli od počátku věků popravováni. Techniky hrdelních trestů se vyvíjely a některé byly charakteristické pro určitá období nebo národy. To, co vymysleli Číňané, Peršané, Asyřané, Chetitě, Římané, Kartaginci nebo Byzantici se rozšířilo na další

území a bylo zdokonalováno. Cílem hrdelních trestů bylo zčásti samo utrpení, kterým měl provinilec odpykat svou vinu. Základem hrdelního trestu byla vždy „řezničina“, která mrzčila tělo.

Jednotlivé techniky popravování či mučení lidí se opírají o zásah těla odsouzeného na dálku, využití ohně nebo vody, některé zaměřují přívodu vzduchu, jiné připravují o hlavu, další mechanicky poškozují životně důležité tělní orgány.

Zvířata jako popravčí: Využívání zvířat k usmrcení člověka je stejně staré jako lidstvo samo. Speciálně vybrané zvíře odsouzence požíralo, drásalo, trhlo či vláčelo. V Kartágu a Indii se používalo udupání slony. Jako nejhanebnější a nejpotupnější trest v Číně, Africe i Evropě bylo předhození člověka psům nebo vlkům. Usmýkání voly nebo slony bylo oblíbené v Indii, ve starověkém Orientu byli k usmýkání využíváni velbloudi.

Rozpárání břicha: Při trestu rozpárání se odsouzenému vrazí do břicha zbraň, která pronikne až do útrob. V Orientě z něho učinili pomalou a složitou smrt. Otevření břišní dutiny bylo totiž jen předehrou k vyjmutí vnitřností. V Persii odsouzenému předtím, než mu začali řezat a vytrhávat maso, otevřeli břicho a vytáhli ven šest až osm metrů střev.

Pohřbení zaživa: Chammurapiho zákoník například požadoval, aby byl zaživa zahrabán architekt, který postavil dům, který vinou špatného projektu a nekvalitních stavebních prací spadl.

Narážení na kůl: Narážení na kůl je jeden z nejhorších způsobů usmrcení, na jaké kdy lidská krutost přišla. V Indii bylo narážení na kůl v trestním zákoníku uvedeno jako první ze sedmi stanovených hrdelních trestů. Technika narážení na kůl měla několik variant. Asyřané vráželi kůl do břicha tak, aby vyšel v podpaží nebo ústy.

Většinou byl dřevěný nebo železný kůl zaváděn řitním otvorem. Odsouzenec si lehl na břicho, ruce měl svázané za zády nebo přivázané ke kolíkům, zaraženým v zemi. Roztáhli mu nohy a kat vrazil kůl oběma rukama do řitního otvoru, jak jen to šlo nejdále. Potom